

Cum s-a născut monografia „*Psihologia poporului român. Profilul psihologic al românilor*”. Provocarea peste timp a lui Constantin Rădulescu-Motru (The Birth Process of the Monographic Book: ”The Psychology of Romanians. The Psychological Profile of Romanians”. The Challenge of Constantin Rădulescu-Motru)

DANIEL DAVID

Departamentul de Psihologie Clinică și Psihoterapie, Universitatea „Babeș-Bolyai”, str. Republicii 37, 400015 Cluj-Napoca

The paper presents the general context of the birth process of the monographic book: *The Psychology of Romanians. The Psychological Profile of Romanians*, based on fragments from the book. After a brief formulation of some of the main conclusions of the monographic book - derived from a cognitive and empirical approach in a cross-cultural framework -, the author briefly introduced the experts who will write the critical reaction papers analyzing the book.

Keywords: Psychology of Romanians, Overview, Critical analysis

Motto: „...Peste 50 de ani, nu mai târziu, cele publicate sau crezute de mine și de oamenii din timpul meu vor deștepta din nou interesul publicului românesc...” (Rădulescu-Motru în 3 februarie 1946 – vezi Rădulescu-Motru, 1999) (Președinte al Academiei Române între 1938-1941)

1. Introducere

Acest articol se bazează și include fragmente din lucrarea monografică „*Psihologia poporului român. Profilul psihologic al românilor?*” care va apărea, în formatul complet, în luna iunie, la editura Polirom din Iași (David, în pregătire).

Îi mulțumesc editorului Petre Frangopol pentru ideea de a organiza acest număr tematic, acesta considerând că lucrarea monografică analizată aici este un eveniment în știința românească, așadar de interes direct pentru o revistă de politica științei din România.

Înainte de apariția lucrării, am publicat fragmente sintetice din aceasta în revistele *Sinteza* și *Tomisul Cultural* și am avut o serie de conferințe academice (Universitatea „Alexandru Ioan Cuza” din Iași, Universitatea „Babeș-Bolyai” din Cluj-Napoca,

Universitatea din București, Universitatea de Vest din Timișoara etc.) și pentru publicul larg (ex. Asociația Cluburilor Lions din România, Camera de Comerț Româno-Germană etc.), toate comentate și în mass-media.

Am pornit din practica internațională a mediilor de încredere, și anume, dacă anumite cunoștințe de mare interes general au trecut un proces de recenzie profesională (ex. prin prezentare la conferințe, în grupuri de experți etc.), acestea pot fi discutate în spațiul public, înainte de publicarea lor în text complet în reviste/cărți de specialitate. Într-un mediu de încredere, cine dorește mai multe informații, înainte de apariția publicațiilor complete, le cere de la autor.

Aceste avanpremiere s-au constituit într-o oportunitate extraordinară de a derula un cvasi-experiment, pentru a testa concluziile lucrării cu referire la psihologia românilor și pentru a-mi aproxima mai bine formulările unor concluzii în cadrul monografiei. Într-adevăr, vocea culturală a psihologiei s-a auzit mai rar în ultimii zeci de ani, astfel că pentru a introduce un mesaj atât de sensibil și nou în spațiul cultural românesc era nevoie de o acțiune în etape (ex. conferințe-lucrări sintetice

scurte-monografia). Așa cum am arătat în monografie (vezi și Jelea și colab., 2004), începând din 1977, iar apoi definitiv în 1982, psihologia a fost desființată în România de regimul comunist, fiind acuzată de acesta de (1) impostură - promovând idei și metodologii mistice și învechite, care nu erau în concordanță cu noua ideologie comunistă; (2) caracter subversiv/periculos – devoalând mecanismele minții umane, într-o logică imperialistă și adesea fascistă/rasistă, erau puse la risc strategiile comuniste de formare a omului nou și (3) inutilitate - activiștii de partid erau considerați cei mai buni psihologi. Așadar, această strategie (conferințe-publicații sintetice-monografie) a fost absolut necesară mai ales ținând cont de contextul cultural al psihologiei, de anvergura lucrării și de sensibilitatea temei.

În această strategie se înscrie și acest demers. Pe baza analizei lucrării în format complet (*peer-review*), pe baza conferințelor prezentate și a textelor sintetice, am rugat un număr de experți de top din psihologia românească să facă o analiză a lucrării, analiză care poate deveni apoi, la momentul apariției monografiei (luna iunie, 2015), chiar o grilă de lectură pentru nespecialiștii în domeniu. O asemenea grilă este absolut necesară, ținând cont de faptul că monografia va atrage nu doar specialiști în psihologie, ci și specialiști din alte domenii și publicul larg. În plus, în acest fel evităm situațiile de impostură academică în care nespecialiștii în psihologie se pronunță adesea prea vocal și ferm asupra unor lucrări de psihologie. Analizele critice vor fi efectuate de unii dintre cei mai reprezentativi psihologi români, specialiști în domenii diverse în care se încadrează lucrarea (în ordine alfabetică):

- Prof. univ. dr. Ticu Constantin, directorul Școlii Doctorale de Psihologie din Universitatea „Alexandru Ioan Cuza” din Iași, specialist în psihologie socială și evaluare psihologică (cu accent pe aplicații în domeniul organizațional/resurse umane – un număr mare de teste psihologice din monografie abordează tocmai acest domeniu).

- Conf. univ. dr. Anca Dobrea, directorul Departamentului de Psihologie Clinică și Psihoterapie din Universitatea „Babeș-Boylai” din Cluj-Napoca, specialist în psihometrie/psihodiagnostic și psihologie clinică (a adaptat în țară un număr mare de teste psihologice reprezentative la nivel internațional – multe din acestea au fost incluse în această lucrare); de asemenea, a publicat articole de referință, în consorții internaționale, într-o logică a testelor psihologice utilizate intercultural.

- Prof. univ. dr. Dragoș Iliescu, profesor la Universitatea din București și președinte al

International Test Commission, specialist în psihometrie și metodologia cercetării psihologice (a adaptat în țară un număr mare de teste psihologice reprezentative la nivel internațional, într-o logică a metodologiei interculturale – multe din acestea au fost incluse în această lucrare).

- Prof. univ. dr. Florin Alin Sava, directorul Departamentului de Psihologie din Universitatea de Vest din Timișoara, specialist în metodologia cercetării psihologice și psihometrie (a creat și/sau adaptat în țară teste psihologice reprezentative la nivel internațional).

Le mulțumesc că au acceptat invitația și provocarea mea, dar înainte de a da cuvântul specialiștilor, voi face o prezentare sintetică a contextului și concluziilor monografiei.

2. De la clasici, prin cercetarea psihologică modernă, la monografia de față

Lucrările asupra psihologiei românilor pot fi clasificate în două mari categorii (vezi și Iacob, 2003, pentru o distincție similară): (1) lucrări clasice/paradigmatice, care au constituit modele și repere în domeniu, construind paradigme în care s-au desfășurat apoi cercetări punctuale și (2) cercetări/investigații punctuale riguroase, directe sau indirecte, asupra psihologiei românilor.

2.1 Lucrările clasice/paradigmatice asupra psihologiei românilor

În România, probabil că cele mai complexe analize ale psihologiei românilor – numite în titlul ca atare - au fost inițiate de academicianul Constantin Rădulescu-Motru (1999/1910) și de către profesorul Dumitru Drăghicescu (1907). Aceste analize se înscriu în paradigma *Volkerpsychologie*, pe linia mai atenuată a lui Wundt (vezi Klautke, 2010), cu unele elemente de originalitate la Constantin Rădulescu-Motru (1999), în contextul teoriei sale legată de personalismul energetic. Constantin Rădulescu-Motru și-a obținut doctoratul în Germania (Leipzig), iar Dumitru Drăghicescu în Franța (Sorbona), având astfel experiența/prerechizitele de a combina abordarea emică (din interior) și cea etică (din exterior), într-un demers comparativ (psihologia românilor versus psihologia altor popoare, mai ales cele occidentale), pentru o înțelegere comprehensivă, la acea dată, a psihologiei poporului român. Alte lucrări importante și nu mai puțin clasice (vezi și Iacob, 2003) sunt cele ale lui Ralea (1927), Vulcănescu

(1937) și Buricescu (1944). Poate că acestea trei sunt mai puțin cunoscute decât cele două menționate anterior, deoarece (1) Ralea și Vulcănescu abordează psihologia românilor în cadrul unor preocupări mai largi, legate de identitatea națională a românilor, iar (2) Buricescu are mai mult o abordare integrativ-critică a publicațiilor anterioare, fără să-și asume clar o contribuție originală, așa cum a făcut spre exemplu Constantin Rădulescu-Motru.

Lucrările clasice au apărut în contextul pregătirii, formării și consolidării statului național românesc modern, astfel că, deși ele au fost sincrone cu paradigmele științifice europene/internaționale de la acea vreme (ex. *Volkerpsychologie*), la noi au căpătat o încărcătură emoțională și publică deosebită, dincolo de contextul științific. Într-adevăr, cercetarea psihologiei românilor a fost, din start, asociată cu identitatea națională, ceea ce face ca această temă să fie una încărcată de emoție și chiar suspiciuni protective. În comparație, publicarea unor cercetări asupra atributelor psihologice ale americanilor sau ale altor popoare (ex. vezi profilul de personalitate al americanilor în Terracciano și colab., 2005) sunt luate ca orice demers științific, fără a genera o emoționalitate mai mare decât este cazul. Această sensibilitate românească asupra temei a făcut ca multe cercetări ale psihologilor din România asupra psihologiei românilor să fie făcute cu tematica reformulată și/sau cu protecția dată de încadrarea lor în demersuri mai generale, adesea într-un demers emic (din interiorul culturii), fără comparații caracteristice unui demers etic (cu o metodologie internațională care include comparații internaționale). Cred, însă, că psihologia românească a ajuns la forța și maturitatea științifică de a aborda această temă și într-un demers dominant etic, după modele internaționale, direct, constructiv și fără complexe, aceasta cu atât mai mult cu cât lucrări clasice sunt marcate astăzi de limitele inerente ale *Volkerpsychologie*.

2.2 Cercetări/analize psihologice directe asupra psihologiei românilor

Trebuie spus, clar, că nu există o perioadă de tăcere de la apariția acestor lucrări monografice clasice până la apariția, după aproximativ 100 de ani, a lucrării monografice elaborate de mine. Spațiul nu îmi permite însă inventarierea și menționarea detaliată a tuturor abordărilor psihologice asupra diverselor aspecte ale psihologiei românilor între aceste două momente, deoarece, ținând cont de volumul lor, ar transforma articolul în unul de istorie a psihologiei poporului român. Recomand, însă, pentru o astfel de analiză, lucrarea profesorului Iacob

(2003). Voi puncta, însă, succint, acest lucru, spunând că preocupări majore asupra diverselor aspecte ale psihologiei românilor (uneori sub alt titlu și/sau încadrate unor demersuri mai generale), care trebuie menționate, au existat și/sau există la (vezi pentru detalii Iacob, 2003):

- București, prin preocupările mai vechi ale profesorilor Gheorghe Zapan, Paul Popescu-Neveanu și Mielu Zlate, în prezent, prin grupul condus de profesorul Septimiu Chelcea și colab., dintr-o perspectivă a psihologiei sociale, prin profesorul Constantin Schifirneț, dintr-o perspectivă etnopsihologică etc.;

- Cluj-Napoca, prin profesorii Ioan Radu și Petru Iluț, dintr-o perspectivă a psihologiei sociale, prin preocupările mai vechi ale profesorilor Nicolae Mărgineanu, Alexandru Chircev și Mariana Roșca etc.;

- Iași, prin preocupările profesorului Adrian Neculau, prin grupul condus de profesorul Luminița Iacob și colab., dintr-o perspectivă a psihologiei sociale și etnopsihologiei etc.;

- Timișoara, prin grupul condus de profesorul Alin Gavreliuc, dintr-o perspectivă a psihologiei sociale și interculturale etc.;

- Academia Română, unde Aurora Liiceanu abordează, de asemenea, „psihologiile românilor”, dintr-o perspectivă mai calitativă/eseistică;

- De asemenea, există alte demersuri psihologice mai punctuale, mai ales de factură eseistică și/sau incluse ca subcapitole în teme mai generale de psihologie/etnografie/filozofie/istorie/cultură.

Spre deosebire de lucrările clasice, majoritatea acestor cercetări s-au făcut dintr-o perspectivă emică (din interiorul populației analizate), cu unele elemente etice (din afara culturii analizate), exprimate mai ales în metodologia de cercetare.

2.3 Cercetări/analize indirecte asupra psihologiei românilor

Toate aceste demersuri psihologice directe, complementare unul altuia, se coroborează perfect cu preocupările altor domenii asupra identității naționale a românilor. Practic, fiecare domeniu de știință a generat și preocupări etnice, unele cu interferențe psihologice (vezi pentru detalii Iacob, 2003): drept (ex. Hașdeu), filozofie (ex. Blaga, Cioran, Eliade, Noica etc.), istorie (ex. Iorga, Pârvan, Xenopol), literatură (ex. Călinescu, Lovinescu, Vianu), științele naturii (ex. Antipa), teologie (ex. Stăniloaie) etc. Mai menționez aici activități mai recente (pentru detalii vezi Iacob, 2003), precum cele din științele umaniste în general (cu contribuțiile monumentale ale

umaniștilor români din marile centre universitare ale țării), antropologie (ex. prin grupul condus de profesorul Vintilă Mihăilescu, în București), sociologie (ex. prin profesorii Ilie Bădescu, Dumitru Sandu, Lazăr Vlăsceanu, Cătălin Zamfir etc., în București), politologie (ex. prin profesorul Alina Mungiu-Pippidi, în București), din alte demersuri culturale (ex. Gabriel Liiceanu, Horia Roman Patapievici, Andrei Pleșu etc.). O simplă căutare pe net cu numele unor astfel de profesioniști și/sau domenii de specializare va releva o cantitate extrem de mare de lucrări valoroase asupra diverselor aspecte ale psihologiei românilor și/sau asupra identității noastre naționale.

2.4 Monografia de față

Lucrarea de față se înscrie în acest trecut și prezent. Prin titlu/tematică, dominanța abordării etice și anvergură se revendică în lucrările clasice, abordând însă diferit psihologia românilor, într-un cadru dominant etic (cu elemente emice), dintr-o perspectivă cognitivă (cu un conținut psihometric și uneori clinic) - discrepanța dintre „cum sunt” vs. „cum se cred” românii prin prisma unor atribute psihologice -, pe un fond experimental (cu o metodologie a psihologiei interculturale), într-un demers monografic fundamentat de teoria complexității și abordarea multinivelară. Această abordare este complementară celorlalte cercetări psihologice directe asupra psihologiei românilor – focalizate mai mult pe „cum cred românii că sunt” - menționate mai sus.

Dacă ar fi să caut o filiație mai directă pentru demersul de față, dincolo de legătura fermă prin titlu/tematică și anvergură cu lucrările clasice, aș menționa următoarele demersuri anterioare:

(1) Lucrarea lui Constantin Rădulescu-Motru, „Cercetări experimentale asupra inteligenței la români” (Rădulescu-Motru și Nestor, 1948), care este un exemplu de focalizare empirică directă pe „cum suntem”, în încercarea de a măsura direct inteligența la români;

(2) Lucrarea lui Gh. Zapan, „Sistematizări în teoria temperamentelor” (1940), care este un alt exemplu de focalizare empirică pe „cum suntem”, în încercarea de a măsura direct temperamentul românilor;

(3) Lucrarea lui A. Chircev, „Psihologia atitudinilor sociale cu privire specială la români” (1941) (cu contribuții ale lui Nicolae Mărgineanu – vezi și Mărgineanu, 1969), care este oarecum tot un exemplu de focalizare pe „cum suntem”, prin demersul empiric asumat.

Sigur, aceste lucrări nu au analizat sistematic discrepanța dintre „cum suntem” vs. „cum credem că suntem” și nu au beneficiat de testele psihologice avansate pe care le avem astăzi. Așadar, deși de vârf la vremea lor, aceste lucrări nu au complexitatea demersului asumat în această monografie, autorii lor constituind, însă, ca să folosesc o metaforă cunoscută, precursori de referință pe umerii cărora construim acest demers monografic.

Din această analiză cred că rezultă mai clar legătura asumată a acestei monografii cu preocupările lui Constantin Rădulescu-Motru. În comparație cu ceilalți autori clasici, ne apropiem de lucrările lui Constantin Rădulescu-Motru nu doar titlul/tematica (Rădulescu-Motru, 1937), ci și componenta experimentală (Rădulescu-Motru și Nestor, 1948), iar în comparație cu celelalte cercetări psihologice directe, ne apropiem de lucrările lui Constantin Rădulescu-Motru (Rădulescu-Motru, 1910; 193; Rădulescu-Motru și Nestor, 1948) anvergura monografiei și abordarea dominant etică. Într-adevăr, demersul lui Rădulescu-Motru și Nestor (1948) a angajat un număr mare de persoane testate direct: 59817 de participanți, cu vârsta între 10-44 de ani. Concluziile monografiei de față se bazează pe analiza datelor, culese de noi sau de alți cercetători, din studii care au implicat, în total, peste 50000 de participanți, cu vârsta cuprinsă aproximativ între 2-89 de ani.

După redactarea lucrărilor proprii, Constantin Rădulescu-Motru a spus: „...peste 50 de ani, nu mai târziu, cele publicate sau crezute de mine și de oamenii din timpul meu vor deștepta din nou interesul publicului românesc...” (Rădulescu-Motru în 3 februarie 1946 – vezi Rădulescu-Motru, 1999). Eu am acceptat această provocare, după aproape 70 de ani, deci cu oarecare întârziere față de predicția făcută de academicianul Constantin Rădulescu-Motru - întârziere justificată de regimul de care a avut parte cercetarea psihologică, până la desființarea psihologiei în perioada comunistă -, venind cu o metodologie științifică nouă și mai riguroasă.

Așa cum am spus, lucrările clasice asupra psihologiei românilor au apărut la momente de cotitură pentru istoria românilor (ex. pregătirea, formarea și consolidarea statului național românesc). Într-adevăr, cercetarea psihologiei românilor a fost din start, asociată cu identitatea națională, ceea ce face ca această temă să fie una încărcată de emoție și chiar suspiciune protectivă. Cred, însă, că psihologia românească a ajuns la forța și maturitatea științifică de a aborda această temă, într-o logică dominant etică (dar cu elemente emice), după modele internaționale, direct, constructiv și fără complexe. Și mai cred că miza integrării noastre în Uniunea

Europeană, cu bătaie lungă din punct de vedere istoric, este pentru români un astfel de moment de cotitură în prezent, care cere o astfel de monografie într-un demers de tip *Sapere Aude* (Îndrăznește Să Cunoști), care să aducă „lumina” cunoașterii într-o perioadă când „întunericul” ignoranței pune la risc potențialul acestei națiuni, păstrând proporțiile, așa cum au intervenit decisiv la vremea lor, pentru modernizarea țării, Școala Ardeleană, Generația de la 1848, Junimea Română etc. Proiectul de față a fost gândit în anul 2005, când Terracciano și colab. (2005) au publicat, în prestigioasa revistă *Science*, o lucrare majoră în care analizau, în 49 de țări/culturi ale lumii, diferența dintre „cum suntem” sub aspectul trăsăturilor de personalitate și „cum credem” că suntem. Acest studiu a devenit referința metodologică pentru monografia de față.

Publicarea articolului în revista *Science* arată interesul major al comunității științifice pentru această temă. Într-adevăr, într-o lume globalizată, în care țările/culturile vin tot mai des în interacțiune unele cu altele, indiferent de distanța geografică, și într-o Uniune Europeană, care încearcă să-și integreze cât mai bine membrii extrem de diverși, înțelegerea acestui aspect este fundamentală pentru promovarea colaborării, păcii și pentru evitarea conflictelor. Spre exemplu, dacă o țară/cultură are o anumită imagine despre sine foarte discrepantă față de cum este în fapt, iar altă țară/cultură o tratează așa cum este, nu așa cum crede aceasta că este, pot să apară situații internaționale dificile.

Ca psiholog cognitivist sunt interesant de modul în care prelucrările informaționale influențează manifestările noastre subiectiv-emoționale, cognitive, comportamentale și psihobiologice, iar în cadrul lor, mă interesează, mai ales, discrepanța dintre „cum este” un fenomen psihologic versus „cum credem” noi că este un fenomen psihologic, deoarece această discrepanță are consecințe psihologice majore, mai ales asupra funcționării, adaptării și sănătății noastre psihice. Spre exemplu, studiul cognițiilor iraționale – ca discrepanțe între „ceea ce credem” vs. „ceea ce este” - a reprezentat și reprezintă un program de cercetare fundamental în cariera mea academică, exprimat printr-o lucrare monografică la Oxford University Press (vezi David și colab., 2010), cu implicații aplicative importante (ex. în psiho-diagnostic și psihologia clinică/psihoterapie); lucrarea a fost premiată în 2012 cu premiul Constantin Rădulescu-Motru al Academiei Române.

Așadar, deși problema pusă în articolul din *Science* se încadra, la nivel de țară/cultură, perfect în preocupările mele la nivel individual, nu l-am putut utiliza maximal, deoarece România lipsea din această analiză! Ținând cont de interesul propriu de cercetare

și de tradiția pe care am avut-o în studiul psihologiei românilor (ex. prin Constantin Rădulescu-Motru), am decis să corectez această lipsă. Am beneficiat aici și de faptul că, de-a lungul timpului, ca autor, editor sau consultant, am contribuit la adaptarea în țară a o serie de teste psihologice majore (peste 20), ceea ce îmi dădea avantajul înțelegerii unei componente a discrepanței, și anume „cum suntem”. Odată început acest proiect am hotărât să-l fac mai complex, incluzând în analiză cât mai multe din studiile, deja publicate, în literatura de profil în care românii sunt comparați cu alte popoare/țări/culturi, la care am adăugat trei studii noi, derulate ca parte a acestui proiect.

Extinderea interesului de la analiza unor teorii cognitive aplicate la individual, la analiza lor la nivel de țară/cultură, corespunde cu dinamica internațională a domeniului psihologie/psihoterapie cognitive, unul din mentorii mei principali în știință, profesorul american Aaron T. Beck (2000), fondatorul psihoterapie cognitive, inițiind-o prin lucrarea sa de pionierat: *Prisoners of Hate. The Cognitive Basis of Anger, Hostility, and Violence*.

3. Fundamente ale monografiei despre psihologia românilor

Evident, nu am aici spațiu pentru a detalia concluziile monografiei. Aceste sunt expuse detaliat în lucrarea aflată sub tipar (David, în pregătire), în concluziile publicate în revistele de cultură menționate și au fost discutate în cadrul conferințelor prezentate mai sus.

Dacă ar fi să risc, să rezum esența monografiei la câteva formule simple, as menționa ca virtuți ale românilor potențialul intelectual (de inteligență și creativitate) și competitivitatea, iar ca atribute psihologice de îmbunătățit, încrederea scăzută în oameni, care duce la lipsa de cooperare pentru acțiuni colective cu beneficiu comun, și tendința de distorsionare a realității prin exagerarea/maximizarea atât a pozitivului (prin emoționalitatea ridicată), cât și a negativului (prin scepticism/cinism). Dacă am redobândi încrederea în oameni și am reduce exagerările în evaluările pe care le facem, atunci am ajunge la acțiuni colective în beneficiul comun, în cadrul cărora am putea să ne utilizăm maximal potențialul foarte bun pe care îl avem. Voi mai spune aici doar că modelul cultural ideal al românilor, „cum vrem să fim”, este identificabil în proiecția lor psihologică, „cum credem că suntem”. Vestea bună este că, deși românii se cred așa cum nu sunt, totuși, se cred așa cum ar putea să fie! Așadar, aș spune că proiecția noastră „cum credem că suntem”, nu reprezintă o iluzie pozitivă, ci un optimism realist.

De aceea, în cazul românilor, există o șansă foarte mare pentru dezvoltare și evoluție în direcția unui model cultural ideal, șansă care poate fi crescută prin acțiuni psiho-culturale înțelepte și determinate.

De unde vin datele care fundamentează astfel de concluzii? Datele provin din trei surse:

(1) Lucrări deja publicate, identificate prin căutare pe baza unor cuvinte cheie în baze de date internaționale (ex. Web of Science, PsychINFO, Scopus), care au fost integrate în arhitectura lucrării;

(2) Analize secundare de date (peste 1000) asupra celor deja publicate sau accesibile în baze de date specifice, exprimate în termeni de prag de semnificație (p) și mărime a efectului (d);

(3) Trei studii noi, originale, părți ale unor colaborări internaționale (deja trimise spre publicare la reviste internaționale).

Așadar, datele care fundamentează concluziile monografiei au trecut deja, în cea mai mare parte, testul comunității științifice internaționale.

4. Concluzii

Această lucrare este un manifest al psihologiei românești moderne, care, ajunsă la maturitatea științifică, după desființarea sa în regimul comunist – când, din cauză că nu s-a aliniat ideologic partidului comunist, a fost acuzată de impostură și caracter subversiv -, își revendică vechea poziție a fondatorilor acesteia în România: Florian Ștefănescu-Goangă (Cluj-Napoca), Constantin Rădulescu-Motru (București) și Eduard Gruber (Iași). Mai precis și direct spus, psihologia românească modernă țintește să fie nu doar o știință ancorată internațional, ci și un contributor la cultura și dezvoltarea țării, aducând o componentă de cultură bazată pe cunoaștere (*evidence-based culture/knowledge-based culture*), absolut necesară culturii românești în competiția internațională, care este astăzi bazată tocmai pe cunoaștere.

Așa cum am arătat în monografie, am fost surprins să fiu felicitat că am avut „curajul” să scriu această monografie, ca și cum subiectul ar fi fost ceva interzis și păzit de un grup de oameni „obscuri” și „retrograzi”, care vor să pună lacăt cunoașterii! Pentru mine, în acest caz, nu este vorba de curaj, deși acesta este una din valorile personale. Este în primul rând dragoste față de acest popor, care, printr-un astfel de demers ponderat și constructiv de tip *Sapere Aude*, poate beneficia în procesul său emancipativ. În al doilea rând, este interes profesional: dacă ceva corespunde ca tematică cu domeniul meu academic și se înscrie în preocupările și metodologiile moderne de cercetare din domeniu, la nivel internațional (ex. publicație în prestigioasa revistă *Science*), este pur și simplu vorba de interes și datorie academică, de normalitate, nu de curaj! Iar oamenii nu sunt „obscuri”/„retrograzi”, ci pot fi cel mult surprinși de apariția unui demers etic, nu emic cum erau obișnuți, asupra unei teme sensibile, și/sau de vocea culturală, dincolo de domeniul propriu, a psihologiei românești moderne, mai ales într-o cultură evitativă ca a noastră, unde schimbarea nou/inovație inițial sperie!

În monografie, am făcut, în secțiunea de postfață, o analiză a primelor reacții la lucrare. În acest spațiu

restrâns, nu pot să spun decât că reacțiile au fost congruente cu concluziile lucrării: de la exagerarea pozitivului la exagerarea negativului, prin emoționalitate și scepticism/cinism, într-un context de neîncredere (ex. oare ce vreau cu această lucrare?). Exact ca în autostereotipul românilor, partea pozitivă (adesea exagerată) a dominat însă!

Sunt acum curios să văd reacțiile profesioniștilor din articolele care urmează, unii dintre cei mai reprezentativi psihologi români - prin prisma citărilor și publicațiilor internaționale -, specialiști în aspectele majore abordate de monografia de față.

Referințe

- [1] A. Beck, (2000): *Prisoners of Hate. The Cognitive Basis of Anger, Hostility, and Violence*. Harper Perennial: New York.
- [2] I. F. Buricescu, 1944, *Sufletul românesc*, Casa Școalelor: București.
- [3] A. Chircev 1941, Psihologia atitudinilor sociale cu privire specială la români. Editura Institutului de Psihologie al Universității din Cluj, Sibiu.
- [4] D. David (în pregătire), Psihologia poporului român, Profilul psihologic al românilor, Editura Polirom, Iași.
- [5] D. David, S. J. Lynn, A. Ellis (eds.), 2010, *Rational and irrational beliefs: Research, theory, and clinical practice*, New York, NY: Oxford University Press.
- [6] L. M. Iacob, 2003, *Etnopsihologie și imagologie*, Iași: Polirom.
- [7] D. Jelea și colab., 2004, *Facerea Meditația Transcendentală*, Editura Humanitas, București.
- [8] E. Klautke, 2010, The mind of the nation: The debate about Völkerpsychologie, 1851–1900, *Central Europe*, 8(1), 1–19. doi: 10.1179/174582110X12676382921428
- [9] N. Mărgineanu, 1969, Sub semnul omeniei. Particularitate și universalitate în cultura românească, Editura pentru literatură, București.
- [10] M. Ralea, 1927, Fenomenul românesc, *Viața românească*, 6-7, 337-361.
- [11] C. Rădulescu-Motru, 1999, *Psihologia poporului român*, București: Paideia.
- [12] C. Rădulescu-Motru, 1910, *Sufletul neamului nostru. Calități bune și defecte*, Editura Lumea, București.
- [13] C. Rădulescu-Motru, 1937, *Psihologia poporului român*, Societatea Română de Cercetări Psihologice, București.
- [14] C. Rădulescu-Motru, I. M. Nestor, 1948, *Cercetări experimentale asupra inteligenței la români*, Editura Academiei, București.
- [15] A. Terracciano și colab., 2005, National character does not reflect mean personality trait levels in 49 cultures, *Science*, 310(5745), 96–100. doi: 10.1126/science.1117199.
- [16] M. Vulcănescu, 1937, *Dimensiunea românească a existenței* (1991), Editura Fundației Culturale Române: București.
- [17] Gh. Zapan, 1940, Sistematizări în teoria temperamentală, *Revista de Pedagogie*, 10, 19-25.